

Το Κοινωνικό Πρότυπο της Ορθοδοξίας

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

Πρωτοπρεσβυτέρου Γεωργίου Λ. Μεταλληνού Καθηγητού της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών

Τα κοινωνικοπολιτικά συστήματα κάθε εποχής υπόσχονται λύση του κοινωνικού προβλήματος σύμφωνα με τις αρχές τους. Όπως δε οι άλλοι άνθρωποι, έτσι οι χριστιανοί (και οι ορθόδοξοι), πέφτουν θύματα των απατηλών υποσχέσεων των συστημάτων αυτών και περιμένουν από αυτά την κοινωνική λύτρωσή τους. Το ερώτημα όμως είναι: Μπορεί ο Χριστιανισμός να συμβιβαστεί με οποιοδήποτε ανθρώπινο σύστημα, και μάλιστα να ταυτισθεί μαζί του; Η απάντηση είναι φυσικά, αρνητική. Τα συστήματα του κόσμου είναι ιδεολογικά κατασκευάσματα, ανθρώπινα δημιουργήματα, που υλοποιούν τον εσωτερικό κόσμο των δημιουργών τους. Και στην καλύτερη, άρα, περίπτωση δεν μπορεί να είναι παρά ατελή κατασκευάσματα, με όλες τις αδυναμίες του ανθρώπου της πτώσεως, τα πάθη και τις ελλείψεις του. Ο Χριστιανός ξέρει, ότι και στον κοινωνικό χώρο τη λύση -τη

σωτηρία- την έχει δώσει ο Χριστός, και μάλιστα μέσα στο σώμα Του, την Εκκλησία, όπως και ότι η ασυνέπεια των χριστιανών εξωθεί τους ανθρώπους στα κοινωνικοπολιτικά συστήματα του κόσμου. Ο Χριστός με την σάρκωσή Του, δεν έφερε στον κόσμο απλώς μια νέα Θρησκεία (λατρεία), αλλά μια νέα ζωή, ένα νέο τρόπο υπάρξεως. Η λύση του Χριστού στο ανθρώπινο δράμα δεν περιορίστηκε σε μια υψηλή διδασκαλία, σε παροχή απαντήσεων στα ανθρώπινα προβλήματα. Ο Χριστός μας κάλεσε να ενταχθούμε σε μια νέα κοινωνία, στην κοινωνία του Σώματός Του, στην Εκκλησία Του. Η Εκκλησία, ως σώμα Χριστού, είναι θεμελιωμένη στο αγιοτριαδικό πρότυπο κοινωνίας, ίσων-ισοτίμων και ομοτίμων προσώπων. Ως κοινωνία δε ισότητος συνιστά την αυθεντική μορφή της «δημοκρατίας» ως Χριστοκρατία. Σκοπός της Εκκλησίας, ως σώματος Χριστού, είναι να περιλάβει στους κόλπους της ΟΛΗ την ανθρωπότητα, να «εκκλησιοποιήσει» ολόκληρο τον κόσμο. Η σωτηρία του ανθρώπου και της ανθρωπότητας, ως συνόλου, είναι δυνατή μόνο μέσα στην Εκκλησία. Αυτό που προσφέρει ο Χριστός, άρα, σαν λύση στο κοινωνικό δράμα της ανθρώπινης κοινωνίας, δεν είναι ένα κοινωνικό σύστημα, ούτε τυπικές εντολές και οδηγίες, αλλά η δική Του Κοινωνία. Μια κοινωνία, που δεν έχει καμιά σχέση με την υπόλοιπη κοινωνία των ανθρωπίνων κοινωνικών συστημάτων. Γιατί η Κοινωνία του Χριστού δεν είναι υλική μόνο, αλλά και πνευματική. Όχι επίγεια μόνο, αλλά και ουράνια. Δεν είναι ανθρώπινη μονάχα, αλλά και Θεανθρώπινη. Δεν εγκλωβίζεται στο παρόν, στον κόσμο αυτό. Προεκτείνεται και στην αιωνιότητα. Δεν έχει σκοπούς επίγειους (μόνο) και περιορισμένους, αλλά αιώνιους και αθάνατους. Στόχος της δεν είναι απλώς η εξασφάλιση της κοινωνικής δικαιοσύνης, (αν υποθέσουμε ότι μπορούν τα ανθρώπινα συστήματα να την πραγματοποιήσουν...), αλλά η κοινωνική δικαιοσύνη είναι στην Εκκλησία ένα από τα μέσα, για να μπορέσουμε, άνθρωποι και κοινωνία, να ζήσουμε μέσα στην αγάπη του Θεού και στη ζωή αυτή και στην αιωνιότητα. Για να γίνουμε τελικά μέτοχοι της αιώνιας βασιλείας, της αιώνιας σωτηρίας, που είναι η αιώνια κοινωνία με τον Θεό. Που πορεύεται «από δόξης εις δόξαν», σε μια ατέρμονη αιώνια πορεία. Είναι, πράγματι, εκπληκτικό, ότι από την κοινωνία του Θεού (ενοίκηση του Αγίου Πνεύματος στην καρδιά) προχωρεί κανείς στην κοινωνία με τους αδελφούς-συνανθρώπους του, αλλά και από την αγαπητική κοινωνία με τον συνάνθρωπο έρχεται στην αιώνια με τον Θεό κοινωνία (Αυτό είναι το νόημα της παραβολής της κρίσεως. Ματθ. 25,31 κ.έ.).

Η κοινωνική δικαιοσύνη δεν έμεινε όμως απλό ιδανικό για την Εκκλησία, αλλά σαρκώθηκε σε συγκεκριμένο τρόπο ζωής με απόλυτη συνέπεια. Τούτο δείχνει η οργάνωση της πρώτης εκκλησιαστικής κοινωνίας στα Ιεροσόλυμα. Ανεξάρτητα από τις ποικίλες ερμηνείες, που έχει δεχθεί η συγκρότηση της πρώτης αποστολικής κοινωνίας, και που εντάσσονται σε ένα ευρύτατο φάσμα θεολογικών

προϋποθέσεων, θα προσεγγίσουμε την πρώτη εκείνη οργανωμένη εκκλησιαστική κοινωνία, με οδηγό τους Θεοφόρους Πατέρες μας, που βλέπουν τα πράγματα μέσα από τις θεοπτικές τους εμπειρίες.

Αμέσως μετά την Πεντηκοστή, και με προηγούμενο τον τρόπο ζωής του Χριστού με τους μαθητές Του, που ήταν κοινοβιακός, φανερώνεται η Εκκλησία στον κόσμο ως νέα κοινωνία, ως «κόσμος εν κόσμω», νέο κοινωνικό μέγεθος μέσα στην υπόλοιπη ιστορική κοινωνία. Όπως η Κιβωτός του Νώε (Γεν. κεφ. Ζ'), που προτύπωνε την Εκκλησία, ταξίδευε μέσα στον κόσμο, αλλά δεν καταποντιζόταν μαζί του, έτσι και η Εκκλησία, ως κιβωτός (ναύς) σωτηρίας, ταξιδεύει μέσα στον κατακλυσμό της αμαρτίας και αδικίας του κόσμου, χωρίς να ταυτίζεται μαζί του. Αντικατέστησε ο Χριστός την παλαιά κοινωνία της πτώσεως με τη δική Του κοινωνία, που συνεχώς δέχεται και σώζει τον κόσμο. Όπως ο Χριστός είναι η Παναλήθεια και σώζει τα πάντα έτσι και το σώμα Του, η Εκκλησία, ως το πλήρωμα της Αλήθειας, σώζει καθολικά, ολόκληρη τη ζωή, μεταμορφώνοντας και αγιάζοντας, με την αναγεννητική δύναμη του Αγίου Πνεύματος, όλες τις κοινωνικές δομές σ' όλο τους το πλάτος και βάθος.

Ο κοινωνικός χαρακτήρας της Εκκλησίας εκφράζεται πρώτα με τα ίδια ονόματα, που υποδηλώνουν τη φύση της: σώμα, καινή κτίση, (νέος) Ισραήλ, έθνος άγιον, πολιτεία («καινή πολιτεία»), πόλις Θεού, κόσμος κόσμου, κοινωνία πιστών (πρβλ. Πράξ. 2,42) κ.λπ. Τα ονόματα των εκκλησιαστικών ποιμένων έχουν και αυτά κοινωνικό χαρακτήρα: επίσκοποι-πρεσβύτεροι-διάκονοι-κλήρος. Μολονότι οι Απόστολοι και οι άγιοι Πατέρες δίνουν στους όρους αυτούς εκκλησιαστικό περιεχόμενο, ώστε να αποφορτίζονται από τη σημασία που είχαν στο δημόσιο λεξιλόγιο της ελληνικής πόλεως, δεν παύουν με αυτούς να εκφράζουν την κοινωνική πραγματικότητα του Κυριακού σώματος, ως Θεανθρώπινης και εγκόσμιας κοινωνίας, που συγκροτείται από μέλη, που ζούν μέσα σ' αυτόν τον κόσμο. Κατά τον Καθηγ. Μ. Σιώτη, «η θεοκρατική έκφρασις της ελληνικής πόλεως αποτελεί την προτύπωσιν της Εκκλησίας του Χριστού κατά τον εγκόσμιον και ανθρώπινον αυτής χαρακτήρα, η δε «καχάλ Γιαχβέ» αποτελεί την προτύπωσιν της Εκκλησίας κατά τον θείον ταύτης χαρακτήρα».

Η κοινωνική οργάνωση της Εκκλησίας εμφανίζεται αμέσως με την καθιέρωση του «θεσμού» της κοινοκτημοσύνης (Πράξ. 2, 42-44-47, 4,23-37, 5,1 έ. 6,1 έ). Τί άλλο όμως είναι αυτό από «πολιτικό μέτρο», με την αριστοτελική σημασία του όρου, ως οργάνωσης των κοινών μέσα στη διακονία της αγάπης; Σημασία όμως έχει εδώ, ότι η αποστολική Εκκλησία αναλαμβάνει η ίδια, με τις δικές της δυνατότητες, τη λύση συγκεκριμένου κοινωνικού προβλήματος, έστω και αν επηρεάζεται σ' αυτό και από τα εξωεκκλησιαστικά πρότυπα (π.χ. Qumran, ρωμαϊκά Collegia). Αυτό

είναι, άλλωστε, το έργο της Εκκλησίας. Η πρόσληψη του κόσμου και η εν Χριστώ μεταμόρφωση και ο άγιασμός του. Η Αποστολική Σύνοδος, μάλιστα, θα καθιερώσει τον θεσμό των «λογιών», τη συλλογή δηλαδή οικονομικής βοήθειας εκ μέρους των πιστών μιας κοινότητας για τους πτωχότερους μιας άλλης (Βλ. Γαλ. 2,10. Α' Κορ. 16,2 έ. Β' Κορ. 9,1 έ.). Ο σκοπός αυτής της οργανώσεως της ζωής των πιστών εκφράζεται από τον Απ. Παύλο, όταν γράφει στους Κορινθίους, ότι το «περίσσευμα» των μέν πρέπει να συμπληρώνει το «υστέρημα» των άλλων, «όπως γένηται ισότης» (Β' Κορ. 8, 13-14). Με την επέκταση δε του θεσμού της κοινοκτημοσύνης και στις υπόλοιπες κοινότητες (βλ. Α' Κορ. 11,17 κ.έ.) και του θεσμού των «λογιών» δημιουργήθηκε DE FACTO μια διακοινοτική ενότητα σε παγχριστιανικό επίπεδο, ώστε όλη η ανά τον κόσμο Εκκλησία να εμφανίζεται ως μία εν Χριστώ Κοινοπολιτεία, μια παγκόσμια κοινότητα και εν Χριστώ κοινωνία, όχι μόνο πίστεως, αλλά και ενός κοινού τρόπου ζωής, που εκδηλωνόταν ως αγάπη.

Η Εκκλησία, λοιπόν, δεν περιορίσθηκε σε μιάν άσαρκη πνευματικότητα, αλλά την πνευματική ζωή (άσκηση, μυστήρια, άγιο- πνευματικό φωτισμό) την συνέδεσε αναπόσπαστα με την κοινωνική-βιωτική μέριμνα. Η κοινωνική οργάνωσή της παρουσιάζει την Εκκλησία, έτσι, σαν «συστηματικά συγκροτημένο σύνολο», που διακρίνεται σαφώς από τον κόσμο, που την περιέβαλλε. Η Εκκλησία δεν συμφύρθηκε με τον κόσμο, ούτε ταυτίσθηκε μαζί του. Έμεινε -και μένει- στα πρόσωπα των Αγίων της -αυτάρκης εν Χριστώ κοινωνία, χωρίς να ταυτίζεται με τις δυνάμεις και ομάδες του κόσμου, με τον δικό της αγιοπνευματικό τρόπο ζωής και με την αίσθηση της μοναδικότητάς της ως κοινωνίας και της αποκλειστικότητάς της στην προσφορά σωτηρίας, ατομικής και κοινωνικής.

Ο κοινοτικός-κοινοβιακός τρόπος ζωής θα είναι σ' όλους τους αιώνες ο γνήσιος τρόπος χριστιανικής υπάρξεως μέσα στον κόσμο. Και ο τρόπος αυτός σώζεται μέχρι σήμερα μέσα στο μοναστικό κοινόβιο, που θα παραμείνει το πρότυπο της χριστιανικής κοινωνίας και το συνεπέστερο δείγμα σήμερα «υπαρκτού» σοσιαλισμού, με την αλληλοδιακονία, την ακτημοσύνη- κοινοκτημοσύνη, τον κομμουνισμό της αγάπης, όπου ο καθένας εργάζεται κατά τις δυνάμεις του και απολαμβάνει κατά τις ανάγκες του. Έτσι, χάνεται και κάθε υποψία εκμετάλλευσης και αδικίας, αφού στόχος δεν είναι το κέρδος, αλλ' η αδελφική διακονία. Αίρεται ακόμη κάθε διάκριση διανοητικής και σωματικής εργασίας, γιατί μπορούν να συνυπάρχουν στην αδελφική συνεργασία.

Μέσα στο μοναστικό κοινόβιο, που παραμένει το αυθεντικό πρότυπο χριστιανικής κοινωνίας αποδεικνύεται πανηγυρικά το γεγονός, ότι ο Χριστός δεν καταργεί τη βιωτική μας διάσταση, αλλά την αγιάζει και την καταξιώνει σε ζωή του σώματός Του, ελευθερώνοντάς της από την δουλεία της αμαρτίας. Η πνευματικότητα, έτσι,

στην Ορθοδοξία διαφοροποιείται από την εξαύλωση, τον δυαλισμό («δαιμονοποίηση» του σώματος), την «απραξία» ή κάθε «νιρβάνα». Ούτε ακόμη εξαντλείται στην «προσευχή» και στη λατρεία. Ο Χριστός μας ένωσε ολόκληρους στο σώμα Του, για να μεταμορφωθεί σε προσευχή και λατρεία όλη η ζωή μας. Και αυτό γίνεται, όταν και τις θεωρούμενες ως υλικές-βιωτικές πλευρές της ζωής, εντάσσουμε μέσα στην αλήθειά Του.

Μετά τον θεμελιωτή του χριστιανικού Κοινοβίου, τον Μ. Βασίλειο (Βλ. Άσκητ. Διαιτ. 18,2) και ο ιερός Χρυσόστομος βρίσκει στο κοινόβιο την αποστολική, γνήσια βίωση του μυστηρίου της Εκκλησίας ως σώματος Χριστού. Ο χώρος του κοινοβίου επιτρέπει την ανάπτυξη των χριστιανικών αρετών της ισότητας, δικαιοσύνης, αμοιβαίου σεβασμού και της θυσίας για τους αδελφούς. Το κοινόβιο είναι η ζωή που διάλεξε για την πρώτη χριστιανική κοινωνία, ο Χριστός. Κοινοβιακά έζησε με τους μαθητές Του και κοινοβιακή ήταν και η διάρθρωση της πρώτης Εκκλησίας Του. Αυτή η ίδρυση του μοναχικού κοινοβίου και η σύμπυξιν χριστιανικών αδελφοτήτων μέσα στην ιστορία δείχνει ότι ποτέ δεν εγκαταλείφθηκε από την Εκκλησία η ιδέα αυτού του τρόπου ζωής. Κοινοβιακή-κοινοτική ήταν πάντα κατ' ουσίαν και η οργάνωση της ελληνικής κοινωνίας - ιδίως στα χρόνια της Τουρκοκρατίας και κοινοβιακό το ιδανικό της.

Φωτό: molenat.com

Πηγή: Αφιέρωμα στον Όσιο Αθανάσιο τον Μετεωρίτη, σελ 55-58, Ιεράς Μονής Μεγάλου Μετεώρου – Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, Άγια Μετέωρα, 2007